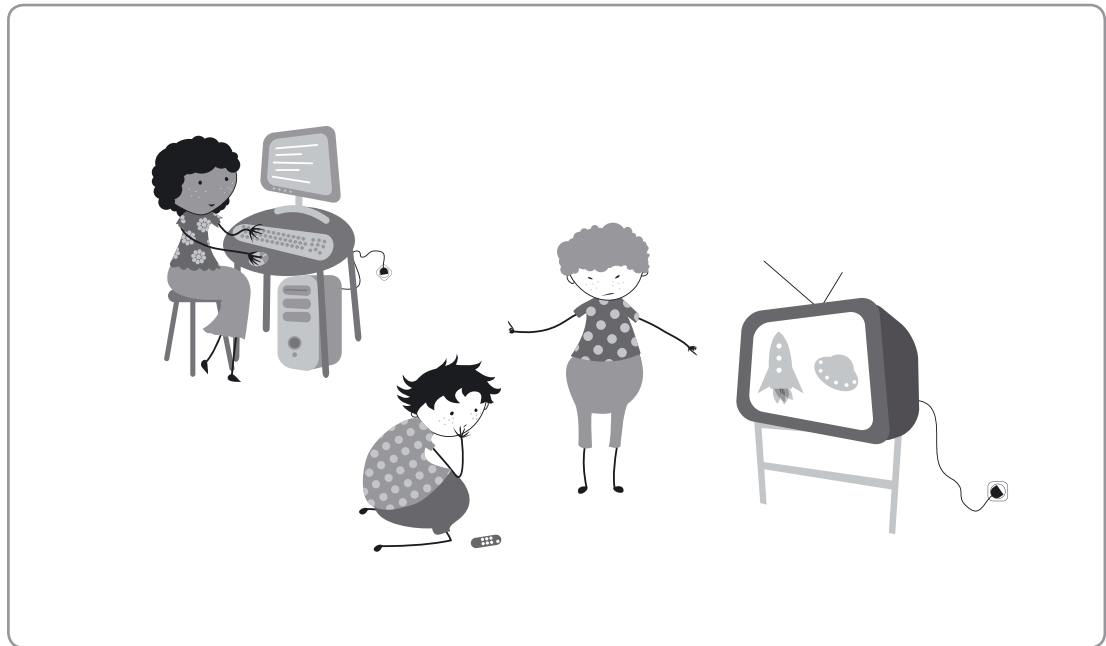

9. MITJANS DE COMUNICACIÓ I INTERNET

[El Consell d'Europa] recomana [...] un alfabetisme informacional coherent i una estratègia formativa que apoderi els infants i els seus educadors per tal que puguin fer el millor ús possible de la informació i els mitjans de comunicació i de la tecnologia...

Consell d'Europa, Recomanació del Comitè de Ministres (Rec (2006) 12)¹

Els mitjans de comunicació han esdevingut tan importants a les societats actuals que en ocasions se'ls anomena el «quart poder» per analogia amb els tres poders tradicionals de la democràcia: el legislatiu, l'executiu i el judicial. Algunes persones, fins i tot, es refereixen als blocs d'Internet com el cinquè poder, ja que competeixen cada vegada més amb els mitjans de comunicació tradicionals en temes emergents i serveixen d'organismes de control. Tot i que aquest augment del poder dels mitjans de comunicació fa que potencialment serveixin per incrementar la participació i fomentar l'accés a la informació, també en destaca els perills intrínsecs, especialment per als infants, ja que les sofisticades habilitats tècniques que els donen accés a la informació els fan alhora vulnerables als riscos de la xarxa.

L'article 19 de la DUDH estableix la llibertat d'expressió per a totes les persones, incloent-hi el dret a rebre i compartir informació i idees per qualsevol mitjà. D'altra banda, l'article 13 de la CDI atribueix aquests drets també als infants; a l'article 17 aclareix el dret d'accés a una informació dels mitjans segura, fiable i entenedora, cosa que responsabilitza els mitjans de comunicació que la informació dirigida als infants sigui apropiada i clara. Altres pactes internacionals i la majoria de les constitucions nacionals contemporen aquest dret i garanteixen la llibertat de la premsa, així com hi imposa certs límits per protegir el dret de les persones a la privacitat i la reputació.

REFLEXIÓ: *Com influeixen els mitjans de comunicació en els infants amb qui treballes? Quins són els efectes positius? I els negatius?*

Els mitjans de comunicació, la informació i la tecnologia de la comunicació tenen un paper central a la vida dels infants d'avui dia, ja que passen moltes hores mirant la televisió, però dediquen gairebé

més temps a la xarxa, posant en pràctica les habilitats que adquireixen ràpidament dels seus companys. Els infants fan servir eines en línia per jugar, xatejar, visitar i crear blocs, escoltar música, publicar fotos pròpies i buscar altres persones per comunicar-s'hi en línia. Com que hi ha un gran buit entre l'alfabetisme multimèdia dels adults i el dels infants en aquest tipus de xarxes, la majoria dels adults tenen poc coneixement sobre què poden fer els infants a la xarxa i de com ho fan.

Aquest món virtual ofereix als infants tant oportunitats com riscos; els mitjans electrònics, digitals i en línia tenen diversos efectes positius en el desenvolupament de l'infant: són divertits, educatius i afavoreixen la socialització. Però també poden arribar a perjudicar els infants i les comunitats, depenent de com es facin servir. El món virtual pot influir en la vida dels infants en la mateixa mesura que ho fa la vida real, amb les mateixes pressions per encaixar, estar a la moda i tenir molts amics.

L'exposició als mitjans de comunicació, especialment la televisió, té efectes negatius que preocupen pares i educadors, i que han estat objectes de molts estudis:

- **El temps que passen davant de la televisió:** hi ha proves clares que els infants que passen més estones davant de la televisió tenen menor rendiment a l'escola, mentre que els infants de les famílies que fan servir tant mitjans electrònics com de paper, tendeixen a sortir-se'n millor.²
- **Violència:** com afecten els infants els continguts violents, ja siguin de la televisió, de les pel·lícules o de videojocs? Els fan més agressius? Més insensibles? Tenen un efecte catàrtic? Trobem aquests efectes en tots els infants o només en aquells que són més vulnerables i només en certs contextos?
- **Consumisme:** la publicitat en les seves diferents formes ha estat culpada de manipular els infants, i a través d'ells els seus pares han estat incitats a comprar certs productes alimentaris (sovint associats a l'epidèmia de l'obesitat), roba, i fins i tot productes de neteja per a la llar, cotxes o viatges.
- **Estereotips:** s'ha culpats també els mitjans de perpetuar estereotips socials, especialment els rols de gènere i les característiques ètniques.

Com a resposta a aquestes qüestions, alguns països prohibeixen els anuncis durant la programació infantil i alguns altres han establert una hora límit abans de la qual no es poden retransmetre imatges pornogràfiques o violentes. En certs països els progenitors poden comprar filtres per evitar que els seus fills i filles mirin alguns programes, però tot i així, en el nou context tecnològic de mòbils, múltiples canals de televisió i Internet, la majoria d'aquestes mesures preventives no són efectives.

Altres mitjans interactius com Internet i els telèfons mòbils suposen perills afegits per als infants, ja que amb ells poden proporcionar dades personals que podrien ser utilitzades per a publicitat indesitjada o per facilitar l'accés a ciberassetjadors. Els infants de vegades fan servir la xarxa sense supervisió per enviar missatges cruels o desprestigiar fotografies d'altres infants, el que anomenem ciberassetjament escolar, que és fàcil de dur a terme i especialment perjudicial perquè aquest tipus de maltractament a la xarxa és majoritàriament anònim.

El dret a la informació vs. el dret a la protecció

Els mitjans de comunicació posen de manifest qüestions sobre els drets humans relacionades amb el dret dels infants tant a la protecció com a la informació. Per exemple:

- **L'accés i les desigualtats al mitjà.** L'accés a Internet és desigual i probablement ho serà cada cop més entre infants de diferents orígens socials. Com podem afrontar i superar aquesta bretxa digital?
- **Formes indesitjables de contingut i contacte.** Investigacions recents demostren que més de la meitat del jovent entre nou i dinou anys que es connecta a la xarxa d'Internet un cop a la setmana com a mínim ha vist pornografia en línia i generalment sense voler-ho. Alguns d'ells

senten rebuig o incomoditat, ja que aquests continguts van acompanyats també d'imatges violentes o de llocs web hostils a un grup de persones o altres continguts indesitjats. Com hem de tractar aquestes qüestions? Fins a quin punt el fet de censurar l'accés dels infants a la xarxa comprometria el seu dret a estar informats? O el dret d'algú altre a expressar-se lliurement?

- **El nou Internet i l'alfabetisme multimèdia.** Els infants sovint es consideren ells mateixos —i són considerats pels adults— més experts que els seus pares en l'ús d'Internet, cosa que els fa guanyar autoestima i reconeixement dins de la família. Tanmateix, a la majoria dels infants els falta experiència i criteri per avaluar adequadament els continguts de la xarxa, per buscar i tractar la informació o per comunicar-se. Com podrien les iniciatives educatives afrontar les diferents necessitats d'alfabetisme multimèdia entre infants i adults?³

REFLEXIÓ: *De quines maneres has tractat l'ús d'Internet i els mitjans de comunicació per tal que els infants tinguin el màxim accés a la informació i l'aprenentatge? Com protegeixes aquests infants de materials inapropiats i de l'explotació a la xarxa?*

Educació multimèdia

Una possible resposta a aquestes qüestions és educar els infants per ser més crítics a l'hora de consumir i comunicar-se a través dels mitjans o la xarxa. L'educació multimèdia té com a objectiu fer que els infants —i tots els ciutadans, si és possible— siguin conscients de la importància i el poder dels mitjans de comunicació i de què és el que veuen i com els afecta. Per exemple, podem demanar-los que facin un recompte dels actes violents que han vist durant un període de temps establert, que analitzin estratègies persuasives de la publicitat o que es plantegin formes diferents de transmetre la mateixa informació perquè entenguin com es poden crear diferents percepcions de la realitat.

Durant els últims 50 anys hi ha hagut tres tendències en educació multimèdia:

- **El mètode «vacuna»,** l'objectiu del qual és fer els infants immunes als efectes dels mitjans;
- **El mètode de la ment crítica,** que pretén que els infants desenvolupin un judici crític respecte els continguts negatius dels mitjans;
- **El mètode de descodificació,** que considera que els mitjans són indispensables per entendre el món contemporani i intenta ajudar els infants a comprendre el context econòmic i social de la producció i el consum mediàtics i les tècniques de codificació dels missatges.⁴

Amb aquests enfocaments podem detectar un canvi en la percepció de l'infant com a consumidor dels mitjans de comunicació de massa, passant de l'infant com a subjecte vulnerable a l'infant com a ciutadà participatiu.

Així com les tecnologies de la comunicació i la informació, especialment Internet, han evolucionat molt, també ens trobem amb els beneficis i els riscos del fàcil accés a aquests mitjans. Internet és una eina fantàstica per accedir a tot tipus d'informació i comunicació a distància, però no hi ha cap garantia que la informació que proporciona sigui certa o que els contactes no siguin malintencionats.

D'aquesta manera, l'educació multimèdia ha de mantenir-se al dia i desenvolupar les capacitats crítiques dels infants i la comprensió d'aquestes eines tan poderoses, alhora que pretén fer els infants millors comunicadors de les seves idees, donant-los l'oportunitat d'usar i aprendre l'ús de diferents mitjans, incloent-hi l'autoedició de material imprès, programació de ràdio i televisió, llocs web i blocs. Tot i així, l'educació multimèdia és també crucial per als adults que treballen amb infants, per això els pares i mares, professors i professores i altres professionals de l'educació haurien d'invertir temps i energia a aprendre i observar com els seus infants es comuniquen i conviuen:

Conscient del risc de perjudici dels continguts i comportaments en el nou entorn d'informació i comunicació, que, tot i no ser sempre il·legals, poden afectar adversament el benestar físic, emocional i psicològic de l'infant, com ara la pornografia en línia, la reproducció i glorificació de la violència i l'autoagressió, les expressions racistes humiliants o discriminatòries o l'apologia d'aquestes conductes, la prostitució, l'assetjament, la persecució i altres formes d'hostilitat [... el Consell d'Europa] recomana [...] un alfabetisme informacional coherent i una estratègia formativa que apoderi els infants i els seus educadors per tal que puguin fer el millor ús possible de la informació i dels mitjans de comunicació i de la tecnologia...⁵

La Divisió de Mitjans de Comunicació del Consell d'Europa ha dissenyat un projecte sobre com els infants i els seus pares i els educadors adquireixen els coneixements i les habilitats necessàries per a la societat de la informació. També ha publicat el llibre *The Internet Literacy Handbook: A guide for parents, teachers and young people* (El manual de l'alfabetisme multimèdia: una guia per a pares, professorat i gent jove), que proporciona informació bàsica important i fitxes tècniques sobre aquesta complexa xarxa d'informació i comunicació.⁶

Instruments importants de defensa dels drets humans

El Consell d'Europa

El **Conveni europeu de drets humans** garanteix a tothom el dret a rebre i difondre informació i idees sense interferència de l'autoritat pública (article 10). Aquest dret fa referència tant als infants com als adults, amb l'excepció que els infants tenen el dret a ser protegits de l'explotació i exposició a mitjans violents i pornogràfics inapropiats. El CEDH, a més, inclou la protecció de la salut i la moral, entre els deures i responsabilitats que acompanyen aquest dret, però no especifica com ni qui determina què és apropiat.

L'article 9 del **Conveni sobre la Cibercriminalitat** fa referència a ofenses relacionades amb pornografia infantil i determina que els estats signants han d'adoptar mesures legislatives i d'altres tipus per criminalitzar els diversos usos específics d'ordinadors vinculats amb pornografia infantil.

Les Nacions Unides

El dret a la informació és un dret humà fonamental, codificat a l'article 19 de la Declaració universal dels drets humans:

Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i el de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà i sense límit de fronteres.

Evidentment, quan es va escriure la Declaració universal dels drets humans el 1948 ningú no pensava en Internet com un mitjà de comunicació. Fins i tot el 1989, quan l'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar la **Convenció sobre els drets de l'infant**, l'ús d'Internet per a la població en general era inconcebible, i encara menys per als infants. Curiosament, però, la CDI separa la llibertat d'opinió i expressió i la llibertat d'informació en tres articles separats, emfatitzant la importància de cadascun d'ells: l'article 12 garanteix el dret de l'infant a tenir opinió i que aquesta sigui tinguda en compte; l'article 14 garanteix el dret de l'infant a pensament, consciència i religió lliures.

L'article 13 conté la principal afirmació sobre el dret de l'infant a la llibertat d'expressió i informació:

L'infant té dret a la llibertat d'expressió; aquest dret inclou el dret a cercar, rebre i difondre informació i idees de tota mena, sense consideració de fronteres, sigui oralment, per escrit o impreses en forma d'art o per qualsevol altre mitjà triat per l'infant.

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web aheadedu.org/PetitCompass

Aquest article, però, no dóna a l'infant accés il·limitat a la informació, sinó que el salvaguarda per exemple de l'explotació (articles 19 i 36), específicament de l'explotació sexual (articles 19 i 34).

La Convenció també reconeix el **desenvolupament progressiu de les capacitats de l'infant** i la seva maduresa, de manera que allò que pot ser inapropiat per a un infant a l'escola primària, pot ser acceptable per a un adolescent. Com en molts casos en qüestions de drets, les llibertats entren sovint en conflicte amb les proteccions en la mateixa àrea i requereixen reflexió i negociació, tenint en compte sempre l'interès superior de l'infant, que hauria de ser el factor decisiu.

.....

Recursos d'utilitat

- *Family Guide to the Internet*: Barnardos' National Children's Resource Centres, 2004.
- GENTILE, Douglas A.; WALSCH, David A., «A normative study of family media and habits» *Applied Developmental Psychology* 23 (2002), p. 157-178: National Institute on Media and the Family, 2002: <<http://www.mediafamily.org/research/index.shtml>>
- *Recommendation Rec(2006)12 of the Committee of Ministers to Member States on Empowering Children in the New Information and Communications Environment*: Consell d'Europa, 2006: <<http://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1041181&BackColourInternet=9999CC&BackColourIntranet=FFBB55&BackColourLogged=FFAC75>>
- LINDDAL HANSEN, Birthe, *Consumer children 2016*, Consell d'Europa, 2006: <<http://www.cifs.dk/scripts/artikel.asp?id=1362&lng=2>>
- LIVINGSTONE, Sonia; BOBER, Magdalena, *UK Children Go Online: Final report of key project findings*: Economic and Social Research Council, 2005: <http://news.bbc.co.uk/1/shared/bsp/hi/pdfs/28_04_05_childrenonline.pdf>
- MASTERMAN, Len; MARIET, François, *L'éducation aux Média dans l'Europe des Années 90: un guide pour les enseignants*: Consell d'Europa, 1994.
- PIETTE, Jacques, *Education aux Média et Fonction Critique*: L'Harmattan, París, 1996.
- RICHARDSON, Janice, ed., *The Internet Literacy Handbook: A guide for parents, teachers and young people, 2nd Edition*: Strasbourg, Consell d'Europa, 2006: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/internetliteracy/hbk_en.asp>
- O'CONNELL, Rachel; BRYCE, Jo, *Young people, well-being and risk on-line*, Consell d'Europa, 2006: <[http://www.echr.coe.int/Library/DIGDOC/DG2/H_INF/COE-2006-EN-H_INF\(2006\)5.pdf](http://www.echr.coe.int/Library/DIGDOC/DG2/H_INF/COE-2006-EN-H_INF(2006)5.pdf)>

.....

Pàgines web d'utilitat

- Carta europea per a l'alfabetització en mitjans: <<http://www.aulamedia.org/07/carta.html>>
- The National Centre for Technology in Education: <<http://www.ncte.ie/Internetsafety>>
- National Institute for Media and the Family: <<http://www.parentfurther.com/technology-media/index.shtml>>
- Media Wise Trust: <<http://www.mediawise.org.uk>>

.....

Referències

- 1 *Recommendation Rec (2006) 12 of the Committee of Ministers to Member States on Empowering Children in the new Information and Communications Environment*: Consell d'Europa, 2006.
- 2 GENTILE, Douglas A.; WALSCH David A., «A normative study of family media and habits, National Institute on Media and the Family», *Applied Developmental Psychology* 23 (2002), p. 174.
- 3 LIVINGSTONE, Sonia; BOBER, Magdalena, *UK Children Go Online: Final report of key project findings*: Economic and Social Research Council, 2005.
- 4 MASTERMAN, Len; MARIET, François, *L'éducation aux Média dans l'Europe des Années 90*: Consell d'Europa, 1994.
- 5 *Recommendation Rec (2006) 12 of the Committee of Ministers to Member States on Empowering Children in the New Information and Communications Environment*: Consell d'Europa, 2006: <<http://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1041181&BackColourInternet=9999CC&BackColourIntranet=FFBB55&BackColourLogged=FFAC75>>
- 6 RICHARDSON, Janice, ed., *The Internet Literacy Handbook: A guide for parents, teachers and young people*, 2a edició Estrasburg, Cons.

